

תפילת ותיקין

יוסף צוריאל

כותב מרן המחבר בשולחן ערוך ס' נח "ומצוה מן המובחר לקרות ק"ש כוותיקין שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך התפילה מיד בהנץ החמה ומי שיוכל לעשות כן שכרו מרובה מאוד".

וכתב הבאור הלכה בסימן נח "דהנץ החמה היא הנקודה הראשונה מהחמה שמתחלת להתנוצץ על העולם וכזה ראינו ושמענו שנוהגים כן כהיום הנוהגים כוותיקין" וכן מוכח לדינא בספר מגן גבורים בשלטי הגבורים סוף סימן ק"ד סוף סק"ד.

וכתב הרב בן איש חי בפרשת וארא: "אך ודאי עניין המדקדקים להתפלל עם יציאת השמש ממש שנראית לנו והק"ש יתחילו ששה דקים קודם יציאת השמש הוא מנהג נכון ומשובח לפי קוצר דעתי".

וכן כתב בספר רב פעלים חלק ב' שאלה ג':

"ועוד נראה לי בס"ד להוכיח מלשון רבינו האר"י ז"ל בשער הכונות דפוס ירושלים דף ק' ע"א הפך סברת הרב בית דוד שכתב שם וז"ל : ונמצא כי המוחין שבאו מחצות לילה ואילך אינם מסתלקים עד אחר היות היום ברור, כי בעת אילת השחר עדיין לא נסתלקו המוחין ולכן כשאומרים קריאת שמע של שחרית קודם הנץ החמה, אין טורח כל-כך להחזיר המוחין כי כמעט שלא עבר רגע קטן שנסתלקו, ולכן בקל אפשר להחזיר, וזהו הטעם שהותיקין היו גומרים אותם קודם נץ החמה וכו' עכ"ל, הנה מזה נראה דנץ החמה הוא כשהשמש זורחת על הארץ נגד עינינו דאז הסתלקות מוחין של חצות שתהיה קודם זה נעשית ביום ברור, אבל לפי סברת הרב בית דוד ז"ל היא נעשית בעוד חשך ואין אותו זמן נקרא יום ברור".

וממשיך בספר רב פעלים: "עכ"ז כל המדקדקין בעבודת שמים, יותר נכון להם לאחוז ולעשות כסברת המדקדקין להתפלל עם יציאת השמש ממש שנראית לנו, ויתחיל הק"ש ששה דקים קודם יציאת השמש וזריחתה לפנינו, והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אמן".

וכן כתב בספר כף החיים סי' נ"ח אות יוד:

וכן בספר וזרח השמש האריך הרחיב בזה בשם ראשונים והאחרונים והעלה דהנץ החמה הוא כשהשמש נראה לנו לעינים וכתב שכן הוא נמי דעת מרן המחבר ז"ל בבית יוסף יעוין שם, וכן מנהג בית אל יכב"ץ' וגם בפה עיר קדשינו ירושלים תבנה ותכונן יש הרבה קהלות שמתפללים עם הנץ החמה וממתינים עד שיצא גוף השמש על הארץ ונראה לעינים ואח"כ מתחילין תפילת י"ח, ועיין רב פעלים ח"ב סי' ג' ובספרו בן איש חי פ' וארא אות ג' מה שכתב בזה יעוין שם.

ואם כן אם יתאחרו דק אחד או שני דקים לצאת מידי ספק לא אכפת שעדיין היא אדומה ודוחק קצת. כי מזה יש ראייה גם כן למה שכתב מקודם כי הנץ החמה הוא אחר יציאת השמש על הארץ ונראה לעינים.

וכן הגאונים הגרש"א אלפנדרי, אדמ"ור מאובריטש בעל "בת-עיני" הגאון רבי שמואל הלר זכר צדיקים לברכה הקפידו להתפלל בזמן הנץ הנראה בעיה"ק צפת וכן כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליטא בהנהגות בעל הפרדס זצ"קל וז"ל - "דעתו נראה שנגן לוותיקין הינו שנראה לעינינו ולא לפי האופק וכן הלוח של הגאון רבי יחיאל מיכל טיקוצינסקי זצ"ל בנוי בעיקרו על הנץ הנראה לעומד בראש הר הזיתים כפי שנקבע ע"י הגאון הגדול רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל בספר נברשת אולם צריכים לדעת שהלוח של הגרי"מ

טיקוצינסקי זצ"ל יצא בשנת תרס"ה לפי שעון ערבי וצריכים לדעת שהשעונים לפני כ- 100 שנה לא היו הכי מדוייקים.

הגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל הוסיף בשנת תרפ"ט גם את הזמן לפי שעון האירופי אולם התרגום משעון ערבי (שעון ארץ ישראל) לשעון אירופי אינו מדוייק וכן מה שכותב הגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל שביפו צריכים להוסיף כך וכך דקות בקיץ או בחורף אינו מדוייק בכלל כמו שגם לעניין השקיעה הוא כותב שברוב ימי השנה השקיעה בת"א כמעט שווה לירושלים ולעולם אין זמן השקיעה בת"א שווה לזה שבירושלים ובודאי לא מאוחר יותר אלא אדרבא השקיעה בת"א מוקדמת מזו שבירושלים ובחורף היא יותר מוקדמת בקרוב לארבע דקות ובירושלים השקיעה יותר מאוחרת בשתי דקות מאשר מופיע בספר בין השמשות ובלוחות של הגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל. הכלים שהיו ברשותו של הגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל בשנת תרס"ה או בשנת תרפ"ט היו מאוד פרימיטיביים ויש להניח שגם השעונים שעמדו לרשותו לא היו הכי מדוייקים ומכל שכן לא היו ברשותו מחשבים או כלים אחרים שיש היום.

ואין לשאול דבר שהיה מקובל שנים רבות מדוע נשנה את המקובל, על זה יש להצביע על מכתב מאחד מגדולי ההוראה שבדורנו שליט"א שהשיב לשואל וזה לשונו: "הריני בא להשיב אודות איזה שינויים שישנם בלוח הירושלמי נגד המציאות וזכינו בדורנו ע"י כלים מדוייקים ומפות מדוייקות נתברר למעלה מכל ספק שישנם לקויים מוכרים בלוח הירושלמי ואסור להעלים את האמת" עד כאן. ויעויין בספר "ברור הלכה" או"ח תנינא חלק א' עמ' קנח מהרה"ג אברהם יחיאל זילבר שליט"א.

ובכן מי שרוצה להיות מהוותיקין ולקיים את הפסוק - יראוך עם שמש יתחיל תפילת העמידה בזמן שהנקודה הראשונה של גוף השמש נראית לעינינו כפי שמביא רבינו המשנה ברורה ב"באור הלכה" סימן נח שהבאנו למעלה והמדקדק לקרא פרשה ראשונה או על"פ פסוק ראשון לפני הנץ

המישורי תבוא עליו הברכה; ונזכה לקיים תפילת הימים הנוראים וייראוך עם שמש מבקשי פניך.